

Smrt obrazu? Hloupost!

Tragédie našeho chápání věci je - na rozdíl třeba od východní filozofie - v hodnocení. Že lidé nevnímají věci tak, jak jsou, ale neustále hodnotí, řekl posmutněle malíř Vladimír Novák (nar. 1947 v Lounech), když byla řeč o malbě. Té, která teď na čas umřela, což prý dokazuje právě probíhající Benátské bienále. I proto jsme se vrátili k malířově letní výstavě v Míčovně Pražského hradu nazvané Muž ve větru, abychom naznačili, že malíř není druh umělce dnes vyhynulý a že existují bardi, kteří čelí životu a světu stále se štětcem v ruce. Vladimír Novák je především figuralista. Od roku 1988 se stal členem Volného seskupení 12/15 - Pozdě, ale přece, jehož umělce spojovala především lidská figura. Mezi nejbližší kolegy Vladimíra Nováka proto mimo jiné patří Michael Rittstein, Václav Bláha, Jiří Sopko, Ivan Ouhel, Jiří Beránek nebo Kurt Gebauer. Vladimír Novák v poslední době inklinuje k zobrazení člověka v podvědomých torzech, která se nalézají v krajině. A v jaké jiné než v té jeho rodné Lounské.

Vraťme se ještě k vaší poslední významné výstavě. Ten Muž ve větru to jste byl vy?

Byl to můj obraz z roku 1977. K němu jsem vystříhl hlavu z papíru, která se pohybovala, a měl jsem takový pocit, že je to „kymácející se“ intelekt. Teď se tomu musím smát, ale tenkrát jsem to bral hrozně separátně. Když jsem na zmíněné plátno myslel nedávno a udělal ho znovu, tak šlo najednou o něco úplně jiného. Šlo už o celou postavu - už jsem v ní necítil rozpor mezi intelektuální a citovou záležitostí. Spojení intelektu a citu jde asi s časem. Jak říkají staří Číňané: Intelekt chybí v srdci. Bylo to takové prozření a do jisté míry uklidnění. Rada věcí se mi teď spojuje daleko víc než před patnácti lety. Proto Muž ve větru. Návrat. Cesta dopředu a přitom jakoby stále v kruhu.

Co si vůbec myslíte o názvech obrazů? Mají smysl?

Ne, nemám názvy obrazů rád. Podle mě jsou přidané, přilepené. Nermaluji tak, že bych měl nějakou celkovou vizi - obrazy vznikají individuálně - vnitřně pochopitelně navazují na mé předcházející dílo, ale že by šlo o nějaký kalkul - to ne. Jde o vnitřním prožitek, pro který pak někdy musím hledat název. Když maluji, tak jen velmi matně tuším, co vzniká. Asi

nejraději bych pod obraz žádnou cedulku nedával.

Řekl jste, že se vám v poslední době řada věcí spojuje. Co tím máte na mysli?

Pocitové věci. Věci, které jsem vnímal jako nepříjemné, dnes vnímám jako přijatelné. Vždycky jsem chtěl být za každou cenu malíř jako Vincent van Gogh, na všechno kolem kromě umění jsem kašlal, v současnosti se ale na všechno - na sebe i na umění - dívám jinak. Daleko důležitější je teď pro mě intenzita všeho, co dělám. Člověk nemusí být od rána do noci v ateliéru, může tam být jen polovinu času a při větší míře soustředění udělá totéž.

Často se na vašich plátnech objevuje část lidské nohy. Proč a kdy se tak stalo poprvé?

To je stará věc. Ještě když jsem na akademii kreslil akt, tak mě nejvíc fascinovaly právě nohy. Nevím proč, musel jsem na ně stále myslet. Noha je nádherná - jako antický sloup zakončený detailem - vlastně monumentální tvar zakončený drobným reliéfem. Není to skvělé? Noha nás spojuje se zemí - je základem.

Věci ve vašich obrazech jsou velmi pocitové, nejde ani tak o znaky, ale jen o útržky ze vzpomínek nebo z

nevědomí. Ale proč je vůbec vlastně dnes tak málo malířů?

Někdy mám pocit, že důležité je dnes pro výtvarníky to, co takzvaně jede. Jde o věc rozhodnutí - vždycky si ale víc budu cenit Kokolii, Bláhy nebo Sopka, kteří u malby, již považují za svou, zůstávají. Přitom by zcela určitě každý z nich byl schopen něco podobného, jako je instalace nebo video, dělat. Malba v žádném případě není a ani nemůže být věcí spekulace. Jakmile se do ní zamotá kalkul - tak je nanic. Ale nechci házet všechny instalace do jednoho pytle. Nedávno jsem třeba v Rudolfinu viděl báječnou věc od Bruce Naumanna. Ale stejně tak jsou dnes báječné i malby. Nemám rád názor kritiků, že je konec tisíciletí a že pouze instalace a podobná multimédia vyjadřují obraz naší doby. Hloupost! V umění a ve vnímání světa je taková neuvěřitelná škála, že vše je možné. A přitom jedno nepřekáží druhému. Ani v Holandsku nejsou samé tulipány. Jde ale zase o věc intelektu - někdo vymyslí, že to tak s multimédií a s obrazem musí být. Ale copak jsme už všichni z toho přemýšlení a kalkulování zpitoměli? Kdysi jsem četl ohromně zajímavou Johnsonovu knížku Intelektuálové. Jedná se v ní mimořádně i o problém vůdců. Například všichni literáři - Brecht, Sartre - dávali přednost myšlence před člověkem. Vůči nim stojí Camus a Saint-Exupéry, což jsou spisovatelé, kterým nešlo o myšlenku, ale především o člověka. Intelekt je prostě na jednu stranu děsivá věc.

Vám jde tedy jednoznačně o cit?

Myslím si, že je bezvadné, když se obojí spojí. Intelekt má city korigovat, ale v dobré míře, aby zase nedošlo k výbuchům, které všechno zničí. Ale na druhou stranu mám radši výbuchy než chladný kalkulující intelekt.

Vraťme se k polovině sedmdesátých let, kdy se ve vašich obrazech objevily fragmenty figur. V recenzích kunsthistorici dávají vaše

dílo do souvislosti s Baconem a třeba s konceptem nalomené figury Jitky Válkové. Což k sobě moc dohromady nejde.

První nalomená figura, která mě zasáhla, byla od Paula Kleea. Ten mě naprosto fascinoval, byla to naklánějící se figura s takovou výzvou. Jitka Válková - byla decentní a jiskřivá. Bacon ten byl úplně a absolutně konkrétní. Kdybych si ale pro sebe měl udělat žebříček mých nej, tak je to Velasquez, Giacometti a Bacon. Mám dojem, že tady mezi touto trojicí dochází k zvláštnímu spříznění, a kdybych měl ještě doplnit Bacona - tak o Lautreka. A pak samozřejmě Turner.

Z fragmentů figury se stávají na plátně jen sotva poznatelné útržky. Považujete se ještě vůbec za figuralistu?

Ano, za figuralistu pohybujícího se v krajině.

V abstraktních věcech se špatně verbalizuje. Možná i proto mají úspěch ti umělci, kteří dokážou slovy divákům vysvětlit, o čem jejich věc je. Určitě jste slyšel výkřiky týkající se letošního Benátského bienále jako „Smrt obrazu!“ a podobně. Viděl jste bienále?

Bienále jsem neviděl. Ale obraz umírá už hodně dlouho. Na některých pohřbech jsem už taky byl. Občas se také něco narodí. Tak už to chodí.

Co se na vašich plátnech objevuje nejvíc?

Jednoznačně pocity. Vzpomínám si na jednu věc: bylo mi patnáct, koupil jsem si knížku o Braquovi a jel jsem vlakem do Loun. Když se objevilo Středohoří - dostavil se pocit vysvobození - očekával jsem prázdniny a krásný čas. Měl jsem Braqua, krajinu a chápaního strýce. To vše se spojilo do jednoho hlubokého pocitu - spříznění? Nevěděl jsem, co to je, ale bylo to osvobozující a skvělé. Dodnes na ten pocit vzpomínám - takových

okamžiků je málo. Byl jsem vyplněný - ne prázdný.

Kunsthistorik Ivan Neumann řekl, že mu připadá, jako kdyby jste ve své tvorbě došel na kopec a teď se z něj rozhlížíte, co dál. Zeptám se prozaicky: Jaká byla ta cesta na kopec?

Padal jsem na hubu, zase jsem se zvedal - ale jinak to nejde. A pak - pomohlo mi pár skvělých lidí.

To stoupání do kopce souviselo s tvorbou skupiny 12/15 Pozdě, ale přece.

Známe se všichni strašně dávno a jeden pro druhého jsme byli inspirací.

Kdo vás nejvíce inspiroval?

Také jsem ještě chtěl říct i důvodem k žárlivosti a k nasrání.

Na koho jste žárlil?

Na Ivana Ouhela, když dělal figuru.

Často se na vašich plátnech objevuje nebarva šedá ...

... tu miluji. Původně jsem chtěl jít na grafiku - černá, bílá a v akvatintě šedá. To mě vždycky fascinovalo - šedá je navíc potvora všemi mastmi mazaná. Když jsem byl teď v Pradu, uvědomil jsem si, že naprostý mistr v šedé je a vždycky bude španělský malíř - ať je to Velásquez, Goya nebo Picasso. Jenom ta profláknutá Guernika - jen šedá, černá a bílá - ale jaká! Fantastické. Mám ještě rád korálovou červeň a neapolskou žluť. Tyto barvy se mi „hejbají“ v hlavě.

Neměli bychom zapomenout, že jste rovněž úspěšně ilustroval pár knih. Za Moře, objevy a staletí jste dokonce dostal i významné ocenění.

Ilustroval jsem si jen tak sám pro sebe Baudelaira, byla to pro mě ohromná škola realistické ilustrace, protože jsem většinou dělal dětské knížky. Většinou šlo o kvaš nebo pérovku, a tak tam nešlo dělat kliky háky. Nedávno jsem pro Vyšehrad dělal Thákura a pro Zdrobilkovo nakladatelství Trigon Březinu. A pak, když Pánbůh a sponzoři dají, tak i Poslední pásku Samuela Becketta.

Kam z toho pomyslného a asi lounského kopce zamíříte dál?

Měl jsem jednou sen - jak stojím na kopci a začínám se vznášet. Tím nemůžu říct, že bych stoupal k nebesům a už vůbec ne do nebe, ale vznášel jsem se a byl to nádherný pocit. Možná zas spadnu. Ale risknu to.

RENATA FRYŠAROVÁ, TÝDENÍK ROZHLAS, 1999